

Motion till riksdagen 2021/22:2380

av **Julia Kronlid m.fl. (SD)**

En arbetsskadeförsäkring i behov av förändring

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning gällande arbetsskadeförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regelverket gällande arbetsskadeförsäkring och sjukdom på grund av smitta och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förebyggande arbetsmiljöarbete och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Arbetsskadeförsäkringen är en av våra äldsta socialförsäkringar och har likt sjukförsäkringen sakta urholkats de senaste decennierna. Det som vanligtvis kännetecknar en fungerande socialförsäkring är en stabil utveckling över tid, men för Sveriges del har socialförsäkringens utveckling följt konjunkturen. Svångremmen dras åt vid tuffa ekonomiska tider och öppnar sedan upp när ekonomin stabiliserat sig.

En ytterligare svaghet är osäkerheten gällande besluten, där det finns stor variation i tillämpning över hela landet. Coronakrisen resulterade i ett ökat fokus på socialförsäkringen och dess nuvarande brister. Tyvärr har det kostat ett flertal liv och lämnat många familjer i sorg. Inspektionen för socialförsäkringen publicerade en första rapport gällande arbetsskadeförsäkringen och covid-19, vilket visade att i princip ingen av de som ställde upp och arbetade i pandemins inledande skede har fått sin ansökan godkänd. De som fått den godkänd i efterhand är omvårdnadspersonal som avlidit i sviterna av sjukdomen. Rapporten pekar på ett snårigt regelverk med äldre lagstiftning som behöver moderniseras. Inte endast för att möjliggöra att de som blivit sjuka och fått bestående men, eller blivit helt arbetsförmögna, ska få hjälp, utan även för eventuella framtida pandemier.

När det gäller statistiken för arbetsskador har trenden under 2000-talets början varit nedåtgående för att sedan öka successivt. Enligt AFA Försäkring godkändes 59 069 arbetsskador under 2018 jämfört med 2009 då endast 25 524 godkändes. För arbetsskadelivräntorna ser det däremot tvärtom ut. Arbetsskadeförsäkringen har sedan 1950-talet genomgått flera moderniseringar och den senaste 2003 skulle resultera i en mer jämställd, förutseende och stabil försäkring. Tyvärr har dock inte tillräckligt hänt sen dess. Det är fortfarande mycket svårt att få sin skada eller sjukdom orsakad av arbetet godkänd.

Utredning för en reformerad bedömningsprocess

Bedömningsprocessen för att få en arbetsskada eller arbetssjukdom är idag lång och komplicerad och det har blivit allt svårare under den senaste 20-årsperioden.

För att få arbetsskadeersättning ska du få en arbetsskada eller arbetssjukdom godkänd av Försäkringskassan. Socialförsäkringsbalkens 39 kap. 3 § beskriver vad som är en skada som uppstått till följd av en olycka eller annan skadlig inverkan på arbetet. Skadan kan inträffa under arbetstid, på väg till arbetet eller på väg från arbetet. En arbetssjukdom är en sjukdom som beror på att man har utsatts för skadlig inverkan i arbetet. Med skadlig inverkan i arbetet menas att det finns något i arbetsmiljön som påverkar den fysiska eller psykiska hälsan ogynnsamt.

Att få en arbetsskada eller arbetssjukdom godkänd är svårt och det innebär att gå igenom en komplicerad bedömningsprocess där hänsyn ska tas till en rad faktorer. Regelverket och lagstiftningen är komplexa och har ändrats flera gånger och också påverkats av regelverk kring sjukpenning och sjuk- och aktivitetsersättning. Enligt en rapport från ISF (Arbetsskadeförsäkringen och covid-19) har regelverket för godkännande av arbetsskador en hög tröskel. För att en skada ska kunna godkännas som arbetsskada ska övervägande skäl tala för att den har orsakats, försämrats eller påskyndats av arbetet. Är det lika sannolikt att skadan beror på något utanför arbetet kan inte skadan godkännas som arbetsskada. Vid annan exponering än olycksfall krävs det också att det finns vetenskapligt baserad kunskap, eller en utbredd uppfattning bland läkare med relevanta specialistkunskaper, om att exponeringen kan vara skadlig. Saknas sådan kunskap kan inte skadan godkännas som arbetsskada även om det inte finns något utanför arbetet som kan förklara skadan. Enligt en rapport om arbetssjukdomar från AFA kan det ta i snitt 5 år att få en skada eller sjukdom godkänd. De största grupperna diagnoser som får avslag i proportion till antalet anmälningar är psykiska sjukdomar och sjukdomar i skelettet och rörelseorganen. Antalet godkända arbetssjukdomar kopplat till skelett och rörelseorgan har också minskat kraftigt sen 90-talet. Även godkända arbetssjukdomar med psykisk ohälsa har minskat över tid sen början av 2000-talet.

En ny rapport från AFA Försäkring från 2020 om arbetssjukdomar visar dock att det skett en viss ökning av godkända arbetssjukdomar med psykiska diagnoser från 2012 och framåt. 68 procent av de som fått arbetssjukdom godkänt är kvinnor framför allt inom kommun- och regionsektorn. Den största yrkesgruppen med godkända arbetssjukdomar med psykiska orsaker inom kommun- och regionsektorn är lärare och skolläda. Därefter kommer undersköterskor, vårdbiträden, personliga assistenter, sjuksköterskor och barnmorskor. Även om det skett en viss ökning av godkända arbetssjukdomar är det fortfarande svårt och komplicerat, och en hög andel får avslag.

Vi anser att det naturligtvis är nödvändigt att utreda om skadan eller sjukdomen beror på arbetet och att det finns vetenskaplig kunskap på området. Vi kan dock se en risk att denna del kan nyttjas alltför nitiskt för att avslå ansökan för personer med långvariga förslitningsskador eller psykisk ohälsa på grund av ohälsosam arbetsmiljö som inte går att hänvisa till en enskild specifik händelse. Samtidigt har det också varit svårt för handläggare att hänvisa till en samlad forskning kring området psykiatriska diagnoser orsakade av arbetsmiljön. Även om det finns rapporter skulle det behövas en mer samlad kunskap på området. Dessutom finns inte en enhetlig uppfattning om vilken lista som ska användas när det gäller ILO:s lista över arbetssjukdomar. I listan från 1980 finns inte arbetssjukdomar med psykiatriska diagnoser med. Det finns dock en uppdaterad lista där även stressrelaterade besvär exempelvis finns med och som flera av parterna nu anser bör kunna hänvisas till. Detta samlat gör att det som kallas bevisregeln kring orsakssambandet och helhetsbedömningen blir komplicerad och svår och slår i förlängningen hårt mot kvinnor som är överrepresenterade i ovan nämnda yrkesgrupper och arbetssjukdomar kopplade till stress, psykisk ohälsa och förslitningsskador i skelett och rörelseorganen där det blivit allt svårare över tid att få arbetsskadan eller sjukdomen godkänd.

Sverigedemokraterna ser allvarligt på de stora brister som finns inom dagens arbetsskadeförsäkring. Det tar för lång tid och är en alltför komplicerad process att få en skada godkänd och det är inte anpassat efter dagens verklighet. Det är orimligt att såväl män som kvinnor som sliter i olika arbeten som kan innebära stora risker vad gäller både olyckor, förslitningsskador och att drabbas av psykisk ohälsa sedan ska mötas av kalla handen när det gäller att få kompensation. Risken i förlängningen är att dessa samhällsviktiga yrken får svårare att rekrytera.

Sverigedemokraterna vill därför uppdra till regeringen att tillsätta en utredning gällande arbetsskadeförsäkringen som i dialog med berörda parter inom såväl näringslivet som offentlig sektor ser över hela bedömningskedjan och det tillhörande regelverket med diagnoskoder och riktlinjer. Utredningen behöver även se över en mer samlad kunskapsöversikt och forskning gällande arbetssjukdomar inom offentlig sektor samt hur regelverket bättre kan anpassas inom detta område för att uppnå en mer jämställd arbetsskadeförsäkring.

Arbetsskadeförsäkringen och sjukdomar på grund av smitta

I dagens arbetsskadeförsäkring finns idag undantag för sjukdomar som orsakats genom smitta för att lagstiftaren från början ville begränsa försäkringen att inte omfatta vanliga förkylningsvirus exempelvis. Undantaget för smitta innebär att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om i vilken utsträckning en skada som inte beror på ett olycksfall men som har framkallats av smitta ska anses som arbetsskada.

Dessa svåra gränsdragningar har aktualiserats under pandemin då personer inte bara i vårdraken riskerat att smittas av en sjukdom som klassats som samhällsfarlig och som kan ge långvariga konsekvenser på ett annat sätt än vanliga förkylnings- och influensavirus. Samtidigt är det många som inte haft samma möjligheter som andra att arbeta hemifrån och skydda sig från smitta under pandemin. För att upprätthålla samhälls-

viktiga funktioner har det varit avgörande att dessa personer befunnit sig på arbetet i yrken där det sker kontakt med många människor. En del av dessa har på grund av den stora exponeringen smittats och drabbats av covid-19 och en del av dessa drabbas sedan av långtids-covid.

Sedan april 2020 har regeringen tagit fram riktlinjer som säger att arbetsskadeförsäkringen i vissa fall ska omfatta covid-19 som arbetsskada enligt socialförsäkringsbalken. Det innebär att en person som har smittats vid arbete i en sjukvårdsinrättning eller i annat arbete där hon eller han har behandlat, vårdat eller tagit hand om personer, djur eller material som är smittförande kan få rätt till förmåner inom arbetsskadeförsäkringen. Det finns dock fler yrken med stor exponering och regeringen har gett Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) i uppdrag att analysera om covid-19 bör anses som arbetsskada i fler situationer än idag. Av rapporten framgår att arbetsskadeförsäkringen skulle kunna vara en möjlighet för samhället att återbetala eller ta ansvar för de som trots smittorisker i arbetsmiljön utfört sitt arbete. Men begränsningen i FASP har resulterat i att arbetsskadeförsäkringen inte fungerat som det är tänkt. Här pekar man på den grundläggande principen att arbetstagaren har liten eller obefintlig möjlighet att påverka sin arbetsmiljö och styra över riskerna. ISF lyfter upp tre olika alternativ för att avskaffa undantaget för smitta i lagen för att anpassa regelverket bättre efter verkligheten som uppstår under en pandemi.

Sverigedemokraterna menar att regeringen ska gå vidare med frågan och utifrån ISF:s utredning återkomma med ett förslag på hur man kan göra lättnader i undantaget gällande smitta för att få arbetsskadeersättningen mer ändamålsenlig under en pandemi utan att för den skull riskera alltför svåra gränsdragningsproblem.

Arbetsgivarens roll – förebyggande och rehabilitering

En stor del i arbetet med att förebygga arbetsskador och arbetsjukdomar består av flera faktorer där ett systematiskt arbetsmiljöarbete och en fungerande företagshälsovård är nyckeln. Både kommunala, regionala och statliga samt privata arbetsgivare ska säkerställa en god fysisk och psykisk arbetsmiljö för sina anställda. Som det ser ut idag har användandet av företagshälsovården minskat och när den väl sätts in är det redan i många fall för sent. Sverigedemokraterna menar att det måste ske en total omställning inom det förebyggande arbetet och rehabiliterande insatser. En nära och fungerande företagshälsovård menar vi är en viktig komponent i detta arbete, speciellt inom de traditionellt kvinnodominerade yrkena som dels har höga sjukskrivningstal och arbetsskador, dels hög personalomsättning. Det är viktigt att syftet och inriktningen på företagshälsovården ska vara att stötta arbetstagaren med tidiga insatser samt tidigt upptäcka brister i arbetsmiljön som påverkar arbetstagarna negativt. Hälsokontroller och besök inom företagshälsovården får inte drabba den enskilde negativt.

På ett övergripande plan har detta varit föremål för vetenskapliga studier, rapporter och analyser som i varierande grad kommer med olika förslag på lösningar. En del i detta är den så kallade Tillitsdelegationen (SOU 2019:43) som skulle utreda en total reformering av arbetssättet och organisationsstrukturen som oftast är den största bidragande orsaken till varför det är hög stress, höga sjukskrivningstal och arbetsskador inom främst kommunal verksamhet. Delegationen levererade ett slutgiltigt betänkande

med fokus på statlig styrning. Branschorganisationen Sveriges Företagshälsor följer upp där delegationen slutade och beskriver hur reformarbetet borde fortsätta.

Sverigedemokraterna är eniga i slutsatsen att staten behöver bli en betydligt större aktör i att leda arbetet för att aktivt motverka den negativa trenden. Vi vill därför uppdra åt regeringen att tillsätta en utredning som tittar på möjligheter att fortsätta forskningen och utöka pilotprojekten till fler kommuner inom den tillitsbaserade organisationsstyrningen, stärka det förebyggande arbetsmiljöarbetet samt utveckla och modernisera företagshälsovården i synnerhet inom offentlig sektor vid sidan av hälso- och sjukvården. För att offentlig sektor ska kunna ha kapacitet att stärka förebyggande arbetsmiljöarbete är det också viktigt att regeringen förstärker det statliga ekonomiska stödet till kommuner och regioner.

Julia Kronlid (SD)

Linda Lindberg (SD)

Jennie Åfeldt (SD)

Jonas Andersson i Skellefteå (SD)